

So‘zlarning ma’nolarini chuqur tahlil qilish va ular o‘rtasidagi bog‘lanishlarni aniqlash orqali o‘quvchilarda mustahkam lug‘aviy bilim poydevori shakllanadi. Shuningdek, ushbu usul bilim olish jarayonini interfaol va qiziqarli shaklga keltirib, o‘quvchilarning darsga jalb qilinishi va motivatsiyasini oshiradi. Ilmiy tadqiqotlar va amaliyotdagi kuzatuvlar esa “tushunchalar tahlili” yondashuvi xorijiy til lug‘atini o‘rgatishda samaradorligini tasdiqlab bermoqda – o‘quvchilar yangi so‘zlarni tezroq, chuqurroq va ongliroq ravishda o‘zlashtirmoqdalar. Shunday ekan, xorijiy til o‘qituvchilari dars jarayonida ushbu metoddan keng foydalanishlari maqsadga muvofiq bo‘lib, u o‘quvchilarning so‘z boyligini boyitishda muhim pedagogik vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Editorial // *LSP Journal*. – 2010. – Vol. 1, No. 2. – P. 3–5.
2. Usmonova M. S. Interactive learning methods used in the effective organization of technology courses // *International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology*. – 2022. – Vol. 9, Issue 10. – P. 106–113.
3. Concept Maps // *Colorín Colorado: English Language Learners (ELL) Strategy Library* [Elektron resurs]. – URL: <https://www.colorincolorado.org/teaching-ells/ell-classroom-strategy-library/concept-maps> (murojaat qilingan sana: 24.11.2025).
4. Han X. Effects of concept mapping on L2 learning: a meta-analysis of studies from 2006 to 2024 // *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*. – 2025. – Vol. 10. – Art. 26. – DOI: 10.1186/s40862-025-00331-2.
5. Conti G. From Exposure to Ownership: Deep Processing Techniques That Make Vocabulary Last [Elektron resurs] // *The Language Gym* (blog). – 2025. – URL: <https://gianfrancoconti.com/2025/11/10/from-exposure-to-ownership-deep-processing-techniques-that-make-vocabulary-last/> (murojaat qilingan sana: 24.11.2025).

GURNA BADIY TAFAKKURIDA USLUB VA ESTETIK KODLAR: LINGVOPOETIK TAHLIL

Saydamatova Dilafro‘z Xamidullo qizi
Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti
Email: dilfruzsaydamatova97gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy postkolonial adabiyotning yetuk vakillaridan biri Abdulrazak Gurnah (Abdurazzoq Gurna) ijodida muallif uslubining lingvopoetik va estetik xususiyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda yozuvchining badiiy

tafakkuri, til tanlovi, sukut poetikasi, metaforik tizimi hamda narrativ strategiyalari ruhiy kechinmalar tasviri bilan uzviy bog‘liq holda yoritiladi. Maqola postkolonial estetika, psixologik realizm va lingvopoetik yondashuvlar asosida olib borilgan.

Kalit so‘zlar: lingvopoetika, estetik uslub, ruhiy kechinmalar, sukut poetikasi, postkolonial adabiyot.

СТИЛЬ И ЭСТЕТИЧЕСКИЕ КОДЫ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ МЫШЛЕНИИ ГУРНА: ЛИНГВОПОЭТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Аннотация: В данной статье с научно-теоретической точки зрения анализируются лингвопоэтические и эстетические особенности авторского стиля одного из ведущих представителей современной постколониальной литературы - Абдулразака Гурны. В исследовании рассматриваются художественное мышление писателя, выбор языка, поэтика молчания, метафорическая система и нарративные стратегии в их неразрывной связи с изображением психологических переживаний. Статья выполнена на основе постколониальной эстетики, психологического реализма и лингвопоэтического подхода.

Ключевые слова: лингвопоэтика, эстетический стиль, психологические переживания, поэтика молчания, постколониальная литература.

STYLE AND AESTHETIC CODES IN GURNAH'S ARTISTIC THINKING: A LINGUOPOETIC ANALYSIS

Abstract: This article provides a scholarly and theoretical analysis of the linguopoetic and aesthetic features of the authorial style of Abdulrazak Gurnah, one of the leading figures of contemporary postcolonial literature. The study examines the writer's artistic vision, language choice, poetics of silence, metaphorical system, and narrative strategies in close connection with the representation of psychological experiences. The research is conducted within the framework of postcolonial aesthetics, psychological realism, and linguopoetic approaches.

Keywords: linguopoetics, aesthetic style, psychological experiences, poetics of silence, postcolonial literature.

Kirish. Zamonaviy jahon adabiyotida ruhiy kechinmalarni badiiy tasvirlash masalasi adabiy-estetik tafakkurning muhim tadqiqot obyektiga aylangan. Ayniqsa, postkolonial adabiyotda shaxsiy xotira, migratsiya tajribasi, madaniy uzilish va identitet inqirozi ruhiy

jarayonlar bilan chambarchas bog‘liq holda talqin etiladi. Shu nuqtayi nazardan, Abdurazzoq Gurna ijodi ruhiy kechinmalarni bevosita psixologik izohlar orqali emas, balki murakkab lingvopoetik va estetik vositalar orqali ifodalashi bilan alohida e‘tiborga loyiqdir [1].

Yozuvchining “Paradise”, “By the Sea”, “Desertion”, “Gravel Heart” romanlari inson ongidagi travma, sukut va xotira mexanizmlarini badiiy ifodalashning o‘ziga xos modelini yaratadi.

Asosiy qism. Abdurazzoq Gurna ijodini tahlil qilish jarayonida muallif uslubining lingvopoetik va estetik xususiyatlarini aniqlash alohida nazariy ahamiyat kasb etadi. Chunki yozuvchi badiiy tafakkurida ruhiy kechinmalar tasviri an‘anaviy psixologik tahlil usullariga emas, balki til, narrativ struktura va estetik vositalarning murakkab o‘zaro munosabatiga tayanadi. Shu bois Gurna uslubini o‘rganish nafaqat individual badiiy mahoratni, balki zamonaviy postkolonial adabiyotda ruhiy tajriba poetikasining umumiy tendensiyalarini yoritishga xizmat qiladi.

Muallif uslubining shakllanishida ko‘p tillilik, madaniyatlararo tafakkur, migratsiya tajribasi va tarixiy xotira muhim omillar sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu omillar Gurna matnlarida lingvopoetik minimalizm, sukut poetikasi, ramziy-metaforik tizim hamda retrospektiv narrativ shaklida badiiy ifodasini topadi. Natijada ruhiy kechinmalar bevosita tasvirlanmaydi, balki implitsit ma‘no, sukut va obrazlar orqali bilvosita ochiladi.

Shu nuqtayi nazardan, asosiy qismda Abdurazzoq Gurna muallif uslubining lingvopoetik negizlari, sukut va implitsit ma‘no strategiyalari, metaforik va ramziy obrazlar tizimi, narrativ struktura hamda postkolonial estetik pozitsiyasi izchil va tizimli tarzda tahlil qilinadi. Ushbu yondashuv yozuvchining badiiy-estetik konsepsiyasini ruhiy kechinmalar tasviri bilan uzviy bog‘liq holda ochib berishga imkon yaratadi.

Muallif uslubining lingvopoetik asoslari. Abdurazzoq Gurna uslubining lingvopoetik negizi ko‘p tillilik va madaniyatlararo tafakkur bilan belgilanadi. Yozuvchi ingliz tilida ijod qilgan bo‘lsa-da, uning matnlarida Sharqiy Afrika, xususan suaxili va arab madaniyatiga xos semantik birliklar yashirin qatlam sifatida mavjud bo‘lib, badiiy matnning ichki polifoniyasini kuchaytiradi [2].

Gurna tilni faqat kommunikativ vosita sifatida emas, balki ruhiy holatlarni estetiklashtiruvchi mexanizm sifatida qo‘llaydi. Qisqa sintaktik birliklar, sodda gaplar va lakonik dialoglar orqali qahramonlarning ichki iztirobi, aytilmagan kechinmalari va ong osti jarayonlari ifodalanadi. Bu holat lingvopoetik minimalizm tamoyiliga mos kelib, semantik zichlikni oshiradi [3].

Sukut poetikasi va implitsit ma’no strategiyasi. Abdurazzoq Gurna uslubining yetakchi estetik xususiyatlaridan biri sukut poetikasidir. Yozuvchi ruhiy kechinmalarni to‘liq verbal ifodalashdan qochib, sukut, tanaffus, uzilish va xotira fragmentlari orqali qahramon psixologiyasini ochadi. Bu yondashuv “aytilmagan ma’no” estetikasi bilan uyg‘unlashib, o‘quvchini faol interpretatsiyaga chorlaydi [4].

Masalan, (“By the Sea”) romanida qahramonning ichki kechinmalari sukut va xotira parchalari orqali namoyon bo‘lib, ruhiy travma ochiq bayon etilmaydi, balki bilvosita sezdiriladi. Ushbu uslubiy yondashuv narratologiyada “psixologik bo‘shliq” tushunchasi bilan izohlanadi [5].

Metaforik va ramziy obrazlar tizimi. Gurna ijodida metafora va ramziy obrazlar ruhiy kechinmalarni estetik ifodalashda markaziy o‘rin tutadi. Dengiz, yo‘l, surgun, uy va begonalik obrazlari muallif uslubida ko‘p marotaba takrorlanib, qahramon ichki olamining ramziy ifodasiga aylanadi. Xususan, (“Desertion”) va (“Gravel Heart”) romanlarida dengiz obrazi xotira, uzilish va ichki beqarorlik ramzi sifatida talqin etiladi [6].

Metaforik tizim tasodifiy emas, balki muallif estetik konsepsiyasining tarkibiy qismi bo‘lib, ruhiy holatlarning ko‘p qatlamli talqinini ta’minlaydi.

Narrativ struktura va psixologik vaqt. Abdurazzoq Gurna narrativ qurilishda an’anaviy xronologik izchillikdan ko‘ra retrospektiv va fragmentar uslubga tayanadi. Xotira asosidagi narrativ orqali ruhiy kechinmalar vaqt va makon chegaralaridan tashqarida, subyektiv ong oqimi shaklida ifodalanadi. Natijada matnda real vaqt emas, balki psixologik vaqt ustuvorlik kasb etadi [7].

Bu holat muallif uslubining estetik individualizmini kuchaytirib, ruhiy jarayonlarni chuqurroq ochishga xizmat qiladi.

Postkolonial estetik pozitsiya va ruhiy identitet. Abdurazzoq Gurna uslubi postkolonial estetik tafakkur bilan uzviy bog‘liq. Muallif til va badiiy shakl orqali mustamlaka merosi, migratsiya travmasi va madaniy uzilishlarni ruhiy kechinmalar prizmasida estetiklashtiradi. “O‘zlik” va “o‘zga” oppozitsiyasi muallif uslubida psixologik ziddiyatlar orqali namoyon bo‘ladi [8].

Bu jihat Gurna ijodini zamonaviy jahon postkolonial adabiyotida alohida poetik model sifatida baholash imkonini beradi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Abdurazzoq Gurna ijodida muallif uslubi ruhiy kechinmalarni badiiy tasvirlashning o‘ziga xos, ko‘p qatlamli lingvopoetik va estetik modelini shakllantiradi. Yozuvchi inson ruhiyati, xotira va travma muammolarini an’anaviy psixologik tahlil yo‘li bilan emas, balki til, sukut va ramziy obrazlar orqali bilvosita ifodalashga ustuvor ahamiyat beradi.

Avvalo, Gurna uslubining lingvopoetik xususiyatlari minimalizm va semantik zichlik tamoyiliga asoslanadi. Qisqa sintaktik birliklar, sodda lekin mazmunan yuklangan gaplar orqali qahramon ichki holati ochib beriladi. Bu uslub ruhiy kechinmalarni ochiq bayon etishdan ko‘ra, ularni sezdirish, his qildirish orqali estetik ta‘sir kuchini oshiradi. Natijada badiiy matnda aytilgan ma‘nodan ko‘ra aytilmagan, yashirin ma‘no qatlamlari ustuvorlik kasb etadi.

Ikkinchidan, sukut poetikasi Abdurazzoq Gurna ijodida markaziy estetik mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi. Sukut, tanaffus va narrativ uzilishlar ruhiy jarayonlarning murakkabligini, travmatik xotiraning ifodalanmasligini badiiy jihatdan asoslaydi. Bu holat qahramon ruhiy holatini passiv emas, balki dinamik jarayon sifatida talqin qilish imkonini beradi hamda o‘quvchini faol interpretatorga aylantiradi.

Uchinchidan, metaforik va ramziy obrazlar tizimi muallif uslubining estetik yaxlitligini ta‘minlaydi. Dengiz, yo‘l, surgun, begonalik kabi obrazlar individual syujet elementi bo‘lish bilan birga, umumiy ruhiy holatlarning ramziy ifodasiga aylanadi. Ushbu obrazlar orqali yozuvchi ruhiy iztirob, identitet inqirozi va madaniy uzilish holatlarini universal estetik darajaga ko‘taradi.

To‘rtinchidan, Gurna narrativ strukturasida xronologik vaqt ikkinchi planga surilib, psixologik vaqt yetakchi ahamiyat kasb etadi. Xotira asosidagi retrospektiv qurilish ruhiy kechinmalarni subyektiv ong prizmasida ochishga xizmat qiladi. Bu esa muallif uslubining modern va postkolonial estetik an‘analar bilan uzviy bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Nihoyat, Abdurazzoq Gurna ijodida muallif uslubi postkolonial estetik pozitsiya bilan mustahkamlanadi. Til, narrativ va lingvopoetik vositalar orqali mustamlaka merosi, migratsiya travmasi va “o‘zlik-o‘zga” ziddiyati ruhiy kechinmalar darajasida talqin etiladi. Bu holat Gurna asarlarini nafaqat badiiy, balki ijtimoiy-psixologik hujjat sifatida ham baholash imkonini beradi.

Umuman olganda, tahlillarimiz natijasi Abdurazzoq Gurna ijodida muallif uslubi ruhiy kechinmalar poetikasining zamonaviy modelini yaratishini ko‘rsatadi. Ushbu model lingvopoetik minimalizm, sukut estetikasi, ramziy-metaforik tizim va xotira asosidagi narrativ orqali shakllanib, zamonaviy jahon postkolonial adabiyotida muhim ilmiy-estetik ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotimiz natijalari Gurna ijodini ruhiy kechinmalar tasviri nuqtayi nazaridan yanada chuqurroq o‘rganish uchun nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ashcroft B., Griffiths G., Tiffin H. The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literatures. - London: Routledge, 2002.

2. Bhabha H. The Location of Culture. - London: Routledge, 1994.
3. Leech G., Short M. Style in Fiction. - London: Pearson Education, 2007.
4. Genette G. Narrative Discourse: An Essay in Method. - Ithaca: Cornell University Press, 1980.
5. Rimmon-Kenan S. Narrative Fiction: Contemporary Poetics. - London: Routledge, 2002.
6. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. - Chicago: University of Chicago Press, 2003.
7. Bakhtin M. The Dialogic Imagination. - Austin: University of Texas Press, 1981.
8. Said E. Culture and Imperialism. - New York: Vintage Books, 1994.
9. Gurne A. By the Sea. - London: Bloomsbury, 2001.

INGLIZ VA O‘ZBEK MEDIA SARLAVHALARIDA “BAYONOT VA XULOSA” MEDIAVIY TIPINING LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI

Dilrabo Nazirqulova Zafariddin qizi

Uzbekistan State World Languages University

Dilrabozaфарovna3@gmail.com ORCID: 0009-0006-4401-7607

Abstract. This article examines the lingua-pragmatic features of English and Uzbek media headlines through the lens of the "Statement and Conclusion" media type. The study provides a comparative analysis of the binary structure of headlines, the expression of deontic and epistemic modalities, and the impact of the author's stance on the reader's perception. The analysis reveals a predominance of critical-provocative modality in English headlines and didactic-social modality in Uzbek ones. The findings serve to enrich theoretical perspectives in medialogistics and pragmatics with fresh empirical data from contemporary media.

Key words: Media discourse, headlines, statement and conclusion, lingua-pragmatics, modality, deontic modality, binary structure, English language, Uzbek language.

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz va o‘zbek mediadiskursi sarlavhalarining lingvopragmatik xususiyatlari “bayonot va xulosa” mediaviy tipi kesimida tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida sarlavhalarning binar tuzilishi, ulardagi deontik va epistemik modallikning ifodalanishi hamda muallif pozitsiyasining o‘quvchi ongiga ta’siri qiyosiy o‘rganildi. Tahlillar ingliz tilidagi sarlavhalarda tanqidiy-